

Rajslí Ilona

: Újvidéki Egyetem, BTK,
: Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
: rajslí@stcable.net

AZ ÍROTT NYELVI KÓDVÁLTÁS KIFEJEZÉSI LEHETŐSÉGEI A VAJDASÁGI KULTÚRTÉR BEN*

*The Possibilities of Expressing Code-Switching in Written
Language in the Cultural Region of Vojvodina*

A nyelvek, kultúrák kölcsönhatásának mindenkor velejárója a kódválasztás és a kódváltás. Ez utóbbi tipikusan élőnyelvi jelenség, a spontán beszélt nyelv képezi a természetes közegét, ahol a beszélő a verbális jelet paralingvisztikai eszközzel is kiegészítheti. Az írott nyelvbe bekerülő kódváltástípusoknál a konkrét célt, szándékot szövegszerű kontextuális elemekkel, illetve az írásjelek, grafikai megoldások valamely eszközével fejezzük ki. Az írott nyelvi kódváltás példáit a sajtónyelvben, a publicisztikai és a szépirodalmi szöveghelyeken egyaránt felleltük. A vizsgált kódváltásos szövegek kifejezési lehetőségei között leggyakrabban az identitás közvetítése, a hitelesítés, a stílushatás és az elhatárolódás fordult elő. Kizárólag a bázistartó kódváltás típusával foglalkoztunk, közöttük is a jelölt típus volt túlsúlyban. Az írásos típusú kódváltás kutatása e jelenség mélyebb, ún. metaforikus indítékaira is rávilágíthat.

Kulcsszavak: nyelvek és kultúrák kölcsönhatása, nyelvi identitás, kódváltás, írott nyelv, kontextus, szociolingvisztika, pszicholingvisztika

BEVEZETÉS

Megnyilatkozásaink során szüntelenül választás előtt állunk, döntéseket hozunk a célból, hogy az adott beszédhelyzetben a nyelvi változatok, kódrendszerek közül melyik tűnik a legalkalmasabbnak. Általában a kommunikáció tere, a szituáció, a partner, a téma s még sok más tényező dönti el kódválasztásunkat (vö. WARDHAUGH 1995: 78). A két-, illetve többkultúrájú közösségek sajátsága, hogy a beszélő egyén a kommunikáció során akár azonos megnyilatkozáson belül is válthat kódot. Ez a váltás a leggyakrabban spontán, nem okoz gondot a megértésben. Bartha Csilla a kódváltást kommunikatív stratégiának nevezi, amely társadalmi jelentéseket is kifejezhet: presztízst, attitűdöt; valamint lehet hiánykitöltő és stílusváltó szerepe egyaránt (BARTHA 1999: 121).

Kutatásaink során a kódváltás fogalmát tágabb értelemben fogalmazzuk meg, s alapvetően két nagy csoportba soroltuk: ezek egyrészt az azonos nyelven belüli (stílust és regisztert váltó, valamint a diglossziás) típusok, másrészt a nyelvközi, tehát két vagy több nyelv eszközeiből építkező kódváltás fajtái (vö. RAJSLI 2011: 109). További fontos aspektus az is, hogy mi idézi elő a kódváltást, tudatos vagy spontán nyelvi cselekvés következménye-e, illetve azt is érdemes megfigyelni, hogy jelölt vagy jelöletlen a kódváltott szöveghely. A téma jelentős szempontja továbbá az is, hogy a kódváltás során megmarad-e a bázisnyelv dominanciája, illetve változik: eszerint bázisstartó és bázisváltó kódváltásról beszélhetünk. Jelen témánkból természetszerűen származik az, hogy kizárólag a bázisstartó kódváltással foglalkozunk.

Úgy tűnhet, hogy ez a szocio-, illetve pszicholingvisztikai jelenség új keletű, vagy legalábbis az utóbbi időben figyelt fel rá a tudomány. Az 1960-as évek óta a szociolingvisztika egyik alapvető kutatási területe lett a nyelvi formák és a nyelvi gyakorlat összefüggéseinek vizsgálata, s ennek keretében „a kódváltás kérdésköre olyan kutatási területté vált, ahol e kapcsolat látványosan igazolható” (BARTHA 1999: 119).

A nyelvi kontaktusjelenségek már a régebbi nyelvtörténeti korszakok nyelvén is kimutathatók, így már a 16. századi prózai szövegekben találunk kódváltott szöveghelyeket. Ilyen pl. a *duskát iszik* frazéma Heltai Krónikájában¹: „Mikoron pedig Atilla immár nagy gazdagon szerzett vólna menyeközöt, és nagy vígan lakott vólna a vendégekkel, és *duskát ivott vólna* vélek, be-méne az ágyas-házba.” Már Baróti Szabó Dávid feljegyzi szótárában², hogy a *duskát inni* annyit jelent: ’mértéktelenül, ökor módon inni’. A TESz³ adatai szerint a szerkezet jelentése: ’egy hajtásra kiinni’. A szlávból eredő szólás *duska* szava később önállósodott, s egész szócsaládot alkotott: *dúskál, duskás, duskálkodik*. Ugyancsak Heltai Krónikájában fordul elő a következő szöveghely: „és szinte akkoron vala Magyarország az ő virágába, és szinte a *Spitzen*”. E szövegrészben a bajor–osztrák eredetű *Spitz* szó ’csúcs’ jelentésben fordul elő. A szépirodalmi példák után tekintsünk meg egy mondatot az 1557-ből származó misszilisben⁴: „A magas kew fal igen hasadozott, azon fylek, hogh egh napon *platibokot* kezd mondani.” Itt a *plati bog* szláv eredetű kifejezés már átvitt jelentésű, a mondat

¹ Heltai Gáspár: *Chronica az magyaroknak dolgairól*. Kolozsvár, 1575. A szövegrészeket fonematikus átírásban közöljük.

² Baróti Szabó Dávid: *Kiseded szótár, mely a ritkább magyar szókat az abc rendi szerént emlékeztető versekben előadja*. Kassa, 1784.

³ A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I–IV. Főszerk. Benkő Loránd. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1984.

⁴ Szalay Ágoston: *Négyszáz magyar levél a XVI. századból*. 1504–1560. Pest, 1861. (Magyar Levelestár I. kötet.)

jelentése pedig: 'a fal igen hasadozott, félek, hogy egyszer csak isten hozzádot mond'. De említhetnénk egy tájnyelvi példát is, hiszen a nyelvjárások magukban őrzik, konzerválják a régi nyelv értékeit. Szarvas Gábor egy Dráva melléki tájszógyűjteményben találta a *Rédomba kaszátunk* szerkezetet, amit azután a *Magyar Nyelvőr* egyik tanulmányában kommentálta is: „A *rédom* szó származását nem igen kell fürkészni, hisz maga a vidék, a hol eddig kimutathatóan egyedül használatos, nyilván rámutat szláv voltára” (SZARVAS 1877: 106 – a szerző kiemelése).

Ma már nehéz megítélni, hogy régebbi korok szövegeiben szókölcsönzés, illetve alkalmi kódváltás eredménye a nyelvi érintkezést felmutató szöveg hely. Mindenképpen levonható az a következtetés, hogy a nyelvi kontaktusjelenségek már a legkorábbi írott szövegekben is előfordultak, s a vendégnyelvi elemek konkrét funkciót tölthettek be a kontextusban.

A kódváltás működésének alapvető területe az élőnyelv, a spontán beszélt nyelv. Előfordul azonban más megnyilatkozási területeken, így az írott nyelvben is, főleg ahol a beszélt nyelviség kifejező-, illetve stílusesszöveggé jelenik meg. A publicisztikai és irodalmi szövegekben a kódváltás motivációja gyakran csak a szélesebb kontextus ismeretében válik nyilvánvalóvá.

KÓDVÁLTÁS-JELENSÉGEK A PUBLICISZTIKA ÉS A SZÉPIRODALOM NYELVÉBEN

Stílus- és regiszterváltás

A nyelvváltozatok közötti váltást legjobban a stílusok és regiszterek váltása mutatja (vö. KISS 1995: 74). A média nyelvében gyakran, de a köznyelvet igénylő tudományos előadások, interjúk szövegében is előfordul az inadekvát nyelvváltozat használata. Pl.: „Azt viszont felháborítónak és egyenesen műveltségnek tartom, hogy a polgármester ünnepi beszédében, mai szlenggel élve »beszölt« az egyik díjazottnak.”⁵ (*Magyar Szó*, 2011. szept.) Itt az újságíró metanyelvi utalással jelzi a váltás tudatosságát, az idézőjel a jelölt beszédhelyzetre utal, ellentétben az alábbi példával, ahol a szlenges kifejezés eléggé szervesen és indokolatlanul áll a mondat végén: „A republikánus Mitt Romney két diplomája és állattartási szokásai miatt *cikizte*.” (*Magyar Szó*, 2012. máj.) A szlengnyelvi elem jól jelzi a stílusrétegek közti átjárást.

⁵ A példaanyagban idézőjellel utalunk a kiemelt részlet határára, a vizsgált kódváltásos részt pedig dőlt betűvel emeljük ki. A vizsgált korpuszban található írásjelekre – amennyiben ez szükséges –, külön felhívjuk a figyelmet.

Diglossziás váltás

A tipikus nyelvjárási vonások kiemelésével a lokális identitás is közvetíthető. Egy ilyen kódváltást tartalmazó (viccbéli) szöveg jelent meg a *Magyar Szóban* (2012 februárjában), amikor a riporter a székely polgármestert a nagy hideg miatti katasztrófavédelmi intézkedésekről faggatta: „Éccakára bégyühet a kutya!” – hangzott a tömör válasz. Noha a *bé-* igekötő a székely tájnyelv egyik tipikus jellemzője, az *éjszaka* fonetikus átírása, valamint a nyelvjárási univerzálénak számító *gyühet* ige elég ahhoz, hogy a vajdasági magyar olvasó/ beszélő magáénak érezze e formát. Az idézőjelek itt is utalnak a vendégszöveg konnotációjára.

Hitelesítés

A hitelesítést különösen akkor alkalmazzák az írott nyelvben, amikor gyakorlati okokból is szükség van az illető fogalom, jelenség azonosítására. Pl.: „Angolul »*land grabbing*«-nek, vagyis földszerzésnek, sőt földlenyúlásnak vagy földrablásnak nevezik” (*Magyar Szó*, 2012. okt.). A szinonimák itt a nyelvközi váltás mellett a stílusrétegbeli különbségeket is érzékeltetik. Megjegyezhetjük, hogy – akárcsak ebben az esetben is –, a sajtó nyelvében gyakran találunk – feltehetően a figyelemfelkeltés céljából – idegen nyelvi elemet címként.

Már érintettük, hogy a nyelvközi kódváltások esetében a lexikai elemekről a legnehezebb eldönteni, hogy ún. aktív kódváltások vagy kölcsönzések; tehát a beszélő az adott megnyilatkozásban csak alkalmilag használta-e őket, vagy a nyelvi elem (lexéma) már része a közösség nyelvi rendszerének. Az integráltság fokának az elemzése nyilvánvalóan segít abban, hogy különbséget tehessünk a kölcsönzés és kódváltás között, jóllehet a vizsgált közösség nyelvhasználatában feltehetően van egy szókölcönzés-típus, illetve egy lexikai állomány, amely besorolható mindkét jelenség körébe (vö. BARTHA 1999: 121).

Újabban gyakori a szerb *kafić* szó (a *kafana* ’kávéház, kávézó’ szó kicsinyítő képzős) átvétele, sőt az élőnyelvben már egyéb származékok is használatosak: *kafityozik*, *kafityol*. Az igei származékok a helyi zsargon részeivé váltak, egyben igen tömören a vendéglőben töltött társalgást, időtöltést is jelzik. Az élőnyelvben mindennapi jelenség, ám írásban még idézőjeles formában találjuk: „...a városban is vannak olyan »*kafityok*«, amelyeket magyar fiatalok nem látogatnak.” (*Magyar Szó*, 2012. jan.) Ez a szöveghely különös módon a hitelesítés mellett az elhatárolódás érzetét is kelti.

Németh István a *Kékkő lovaknak* című kötetében a következő dialógus hangzik el:

„– Reuma?

– Az. A *tunel*.

– *Tunel*?

– Ott szereztem, a *tunel*ban. A vágóhídon. Már öt éve *invalidszkán* vagyok” (23). A novella alanya nyelvi hiány következtében használja következetesen a *tunel* szót az *alagút* helyett, s mindezt megtoldva még egy vendégnyelvi elemmel, a betegállomány kifejezés szerb megfelelőjével. A kódváltás nincs jelölve, ami még inkább erősíti a hitelesítés érvényét.

Tari István szociográfiai igényű dokumentumszövegeiben gyakran fordulnak elő szervesen álló vendégnyelvi elemek, amit a szerző zárójelben magyaráz: „Vót neki az az *opaklija* (köpönyeg), oszt azza’ betakarta” (35). Tari szereplői főként a nyelvi hiány következtében alkalmaznak kódváltást, ám a vendégnyelvi betétek az író sajátos eszközeként még erősítik a lokális identitást. Hibrid nyelvi formák alakulnak ki: ilyen pl. a *gastarbeiterok* szóalak (német szóalak + magyar többesjel morféma), valamint a következő mondatok kódváltott lexémái: „Mi nekik *csujesok* voltunk.” (20); „ezt az Öreg a Felvidéken látta a tótoknál, amikor a *fremdben* járt” (49). Ezekben a példákban a vendégnyelvi elem integrálódása az idegen elem beépülésének a mélységét is jelzi.

Tudatosan – talán néha öncélúnak tűnő – fokozó eljárásnak érezzük Mérey Katalin alábbi mondataiban a szerkezeti szinonimákat: „nem tehetnek róla, hogy őseink földjén nem illő, nem *comme il faut*, nem ildomos, nem kívánatos, nem szalonképes az anyanyelv” (M1 74).

Metaforikusság

„Mindkét helyen *outsider* maradtam” (*Magyar Szó*, 2012. ápr.). Címben fordult elő ez az angol elem, mely rendkívül gyakori és kedvelt fordulata a vajdasági magyar értelmiségiek nyelvhasználatának. Előfordul, hogy a vendégnyelvi elem megértéséhez, metaforikus recepciójához kissé szélesebb szövegkörnyezet áttekintése szükséges. Az alábbi példában az *itt* és az *ott* oppozíciójában nyer értelmet az angol nyelvből átvett szerkezet: „... nálunk ilyen törvényeket hoznak a politikusok. Amerikában más a helyzet. Ott a *private property* szent és sérthetetlen. Aki megsérti, arra lehet löni is” (*Becsei Mozaik*, 2011. okt.).

„Most mégis egy sóhajféle szakadt fel belőlem: hát ide jutottunk, *druzse Tito*?” (*Magyar Szó*, 2012. júl.) Ezen a szöveghelyen a szerző már eleve fonetikus átírásban adja a szerb szöveget. Az írott kódváltásos anyagban akadnak felemás átírású példák is, nem tudni, milyen fokú bennük a szándékosság: „Turbó őrjöng, persze hamisan, a *peváljka*, meg a *pevács* is” (*Becsei Mozaik*, 2012. jún.). Ez az írott nyelvi kódváltás azt is kitűnően mutatja, mennyire nehéz megtalálni a vendégnyelvi szövegrész láttatásának (pl. az átírás mértékének) az adekvát módját.

Majorosnál a bázisnyelvbe egy egész szerkezet is beépülhet, kevert nyelvű frazémát alakítva ki ezzel: „Nem nagy *vasz isz dasz*” (125).

Németh István interjúalánya így vall: „Azt a *mendrovác*, bitang, vándorló életet akkor kezdtem, amikor az első világháború után hazakeveredtem a hadifogságból” (70). Itt a jelzői szerepű vendégnyelvi elem erőteljesen pejoratív jelentésű. Hasonlóképpen kissé távolságtartó módon pejoratív, fanyar humor érződik a következő mondatában: „a pincér sohasem felejtí el megköszönni, hogy meglátogatom a »*lokálját*«. Pedig a »*lokál*« nem is az övé” (169).

Stílushatás

Majoros Sándor következő mondatában – „ez a *razglednica* mégis itt volt a könyvemben” (122) – a *razglednica* szó konnotatív hatása erőteljes, ez a szöveg hely ezért (s irodalomtörténeti vonatkozásai révén) nem is nevezhető valós kódváltásnak. A *Meghalni Vukovárnál* oldalain egyébként gyakran lapalji jegyzetekben értelmezi a szerző az idegen elemeket, de nem könnyíti meg az olvasó dolgát, továbbra is szervesen állnak a kódváltott elemek a szövegekben: pl. „a szétszórt Start-okat, Ljubavni vikend roman-okat mohón lapozta a szél” (8). A lábjegyzetbe utalás sem következetes, hiszen a TAM gépkocsi, a JNA-sok, Galebok stb. éppúgy magyarázatra szorulnának, mégsem értelmezi őket.

Balázs Attila *Kinek Észak, kinek Dél* című regényében igen összetett szerepet kapnak a nyelvi kódváltás különféle eljárásai, helyenként több (akár egymással ellentétes hatóerejű) funkció fonódik egybe: pl. a Damjanich-történetben váratlanul egy teljesen szervesen álló, jelöletlen kódváltású és lefordíthatatlan káromkodás áll: *Pičku mater* (147). Ugyancsak lokális referenciális tudást feltételez a szerb szólások magyar tükörfordításainak szövegbe emelése (pl. elvitte az ördög a tréfát = vrag je odneo šalu), illetve az igénytelen vajdasági nyelvhasználat magyar morfémákkal ellátott szerb szavainak használata: „A fergeteges »burkolás«, illetve *klópázás* után...” (207); „kontemplatív magányában lesz ideje elrágódni, úgymond *elzsvákálódni* a történelem érdekességein” (207). E jelenség kapcsán jegyzi meg Toldi Éva: „Nem lehet eldönteni, hogy a hivatkozás a tájegység emberének multietnikus és interkulturális meghatározottságával együtt egyúttal nyelvi igénytelenségére is utal-e” (TOLDI 2010: 99).

A nyelvi identitás kifejezésének írói eljárásai

A zárt *ě*-zés identitásközvetítő szerepe gyakran előtérbe kerül a vajdasági léttérben, persze szerzőnként eltérő kontextussal és attitűddel; ám kétségtelenül ez a régió nyelvi lokalizálásának az egyik csomópontja, felismerhető jegye. Van, akinek az *ě*-zés stigma, van, akinek a számára az otthon hangzása. Mérey Kata-

lin *A dunai csuka dicsérete* című kisprózarabjában egy történetet ígér: „Abban a mesében benne leszek én a reményeimmel, hitemmel és bizodalmmal, benne lesznek a szavaim és a zárt ë-im...” (M1 132)

Majoros mindössze egyetlen hang példáján mutatja be a vajdasági és az anyaországi magyar változatnak, az „itteninek és az odaátinak” a különbségét: „Mi legyen velünk?, kérdezi Vína. Semmi, mondom, ne legyen semmi. Elegen van a *drógás* trükkjeidből. Soha nem voltak trükkjeim, és most sincsenek. Egyébként pedig nem *drógás*, hanem *drogos*. Nálunk úgy mondják, *drógás*. Lehet. De ez itt Budapest” (147–148).

A kódváltás jelenségének explicit leírását is megtaláljuk Mérey Katalin *Gyertyaláng* című novelláskötetének egyik szemelvényében: „[A teát] A cserépen nevelt bazsalikomjából főzte meg *papracból*, amit még a nyáron szedett. Azóta már megtanultam, hogy a *paprac* magyarul cickafark, de mi *papracteát* ittunk” (114).

Németh István prózájában a regionális lokalitás eszköze lehet egy-egy elfelejtett szó is: „két szájkürtöm, *figlikorni*, ahogy mifelénk hívják” (97). A német szó torzult változatát, pontosabban regionális ejtését találjuk a szövegben.

Balázs Attilánál az újvidéki magyar regionális köznyelv jellegzetes ejtés-változatai jelennek meg identitásjelző tényezőként: a *ty* hang a *cs* felé közelít, a *gy* pedig a *dzs* felé. Pl. „Picspang” tanár úr „mondja hangosan a maga aranyos telepi beszédével: – Merd ilyen ni’cs még edzs, *bráte moj!* (531).

Elhatárolódás, távolságtartás

Majoros Sándor *Meghalni Vukovárnál* című regényében a katonai szakszavak szerbül jelennek meg, azt a hatást keltve, hogy a szerző/szereplő így kívül tud maradni a történő eseményeken: némely szavak csak alakjukban térnek el a sztenderd formától: pl. *spediterkocsi*; mások nem is lelhetők fel a magyar értelmező szótárban: *batrislámpák*, *sznajperek*, *TAM gépkocsi*, *tarírozás* stb. A szerző számos fegyverfélét sorol fel: *tandzsara*, *PAP-puskák*, *M-48-asok* stb.; esetenként csillaggal jelölve, lábjegyzetben adja meg a kérdéses szavak jelentését. Az elidegenülés fokozatai ezek, annak a kíméletlen világnak a szavai, amelyekkel a szerző nem kíván azonosulni/közösséget vállalni.

Játék a nyelvvel

Balázs Attila szövegében fontos és gyakori a nevek variálása, az alakváltozatok ismeretének hivalkodó sorjázása: „Josip Jelacsics, Jellacsics, Jelasics, Jelachich...” (132). Ez a felsorolás önfeledt játékba megy át: „hajdanán Peturwaradot, Péterváradot v. Petrovaradint védő vitéz...” (42). Ez a név-

alak-kombinálás nem létező formákat is eredményez: Kamanc ~ Katmonc ~ Kamenica esetében a *Katmonc* a szerző által kreált szóalak. A földrajzi neveknél a váltást kötőszóval jelzi: „Zalánkemen, azaz *Slankamen* (Sóskő) közelében...” (43), de zárójelben megadott idegen forma is gyakori: pl. „rigómezei ütközet (szerbül: kosovska bitka) után” (104).

A jelölt kódváltás vizuális összetevői

Míg a beszélt nyelvben realizálódó kódváltás paralingvisztikai eszközök: intonáció, hangsúly jelzi, az írott szövegben más eszközök teszik a kódváltást jelöltté. Az írott nyelvben előforduló kódváltáskor a kontextus gyakran tartalmaz valamilyen vizuális jelet. Ez főleg a publicisztika nyelvére vonatkozik, de a szépirodalmi művekben is előfordul a láttatásnak valamely formája. Mivel a mai ún. írott beszélt nyelvviség révén nincs olyan meghatározó és merev határ az írott és a beszélt nyelvi kifejezésformák között, az írott nyelvi szövegekben is felbukkannak az élőnyelvre jellemző kódváltási formák. Ezek kontextuális kiemelése, jelzése többféle módon történhet: idézőjellel, nagybetűzéssel, egyéb grafikai megoldásokkal (pl. a törzsszövegtől eltérő betűtípussal). Az idézőjel az írott kódváltási példák gyakori tartozéka. Figyelemfelhívó szerepe van, kiemel, ugyanakkor jelezheti a nyelvhasználó elhatárolódását is. Főként akkor szerepel, amikor a nyelvhasználó fontosnak tartja, hogy a mondanivaló idézetszerűen, pontosan legyen átvéve: „Odaállt a tolóablakhoz, ahol a beutalókat vették át, magyarul a »kartotékához«, s benyújtotta könyvecskéjét a beutalóval. »Stavite u kutiju!« – jött a válasz, s el sem vették tőle a papírjait” (*Családi Kör*, 2011. dec.). A szöveghely első idézőjeles vendégnyelvi elemét egy megjegyzés (*magyarul*) vezeti be, amely tudatos, szándékolt átvételre mutat. A második vendégnyelvi mondat már csupán az idézet pontosságát hivatott szolgálni.

Más esetben a szövegbeli idézőjel mindössze felhívja a figyelmet az illető szóra, de az olvasónak kell dekódolnia a megfelelő jelentést: „kék meg zöld a válla, mert amaz összeverte, ő pedig »badizik« és revansot fog venni” (*Magyar Szó*, 2012. ápr.). Itt a *badizik* feltehetően a testépítésre, testedzésre vonatkozik, alapját az angol *body* szó alkotja, ezt magyar képzővel látta el, majd feltehetően szlengelemnek szánta a beszélő.

Ritkán, de előfordul az írott kódváltások sorában olyan is, ahol a különféle írásrendszerek tudatos egybevetése, felsorakoztatása a cél: „A lap internetes oldala még nem indult el, a kezdőoldalról kiderül, hogy »Cajt je van mreže« illetve, ha valaki nem értené »Site under construction«” (*Magyar Szó*, 2012. jan.). A többszörös nyelv- és írásrendszer-váltást az teszi különössé, hogy mindez egy magyar mellékletet (*Szabadkai Magyar Hírlap*) is tartalmazó újságban, a *Subotičke novine* szövegében fordul elő.

ÖSSZEGZÉS

Az írott és a beszélt nyelvi kommunikációban más-más módon valósul meg a kódváltás, s ennek megfelelően igen különböző szerepköröket tölt be. A beszélt nyelvben kifejezett a kódváltás hiánykitöltő szerepe, jelenthet presztízst, attitűdöt, de stílusváltást egyaránt. Az írott nyelvben más pragmatikai funkciói (is) kimutathatók a kódváltásnak; a publicisztika nyelvében főleg a hitelesítés és a hatáskeltés a legfontosabb cél, a szépirodalmi szövegekben viszont sokkal változatosabb e kommunikatív stratégia hatásköre: kifejezhet identitást, elhatárolódást, alkalmazkodást, játékoságot. Az írott nyelvben a kódváltást kísérő vizuális jegyek többletinformációkat hordoznak, sajátos módon pótolják az élőnyelvi kifejezőmód spontaneitását. A betűtípus, kiemelés, írásjelek változatossága – mind-mind a kódváltás kommunikációs stratégiáinak a sikerességét segítik.

FORRÁSOK

- BALÁZS Attila: *Kinek Észak, kinek Dél*. Palatinus, Budapest, 2008
 MAJOROS Sándor: *Meghalni Vukovárnál*. Timp Kiadó, Budapest, 2003
 MÉREY Katalin: *Gyertyaláng*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2002 (Röv. M2)
 MÉREY Katalin: *A föld, a fű, a víz*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2011 (Röv. M1)
 TARI István: *Akarsz egy Jugoszláviát?* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2002
 NÉMETH István: *Kékkő lovaknak*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2007

IRODALOM

- BARTHA Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
 KISS Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
 RAJSLI Ilona 2011. Kódváltás a vajdasági magyarok nyelvhasználatában. *Hungarológiai Közlemények*, Újvidék, 4. 108–120.
 SZARVAS Gábor 1877. Szó- és szólásmagyarzatok. *Magyar Nyelvőr*, 8. évf. 105–108.
 TOLDI Éva 2010. A másik megértésének stratégiái. *Tanulmányok*, Újvidék, 43. füzet, 93–103.
 WARDHAUGH, Ronald 1995. *Szociolingvisztika*. Osiris-Századvég, Budapest

*The Possibilities of Expressing Code-Switching in Written
 Language in the Cultural Region of Vojvodina*

Code-switching and code-choosing are constant concomitants of language and culture interaction. Code-choosing is a typical phenomenon of the living language, the spontaneous conversational language being its natural medium, where the speaker may complete the verbal concept with paralinguistic means. With types of code-switching that enter the written language the actual aim, the intention is expressed by contextual elements as well as punctuation signs

or certain graphic symbols. Examples of code-switching in written language can be found in the language of newspapers, journalism, and literary contexts. Among the possibilities of code-switching in the examined excerpts, the most frequent are conveying identity, affirmation, stylistic effect, and distancing. The study has only dealt with the base maintaining type of code-switching, in which the mentioned type was dominant. Researching the written type of code-switching could also point to more profound i.e. metaphorical motives of this phenomenon.

Keywords: interaction of languages and cultures, language identity, code-switching, written language, context, sociolinguistics, psycholinguistics.

* A tanulmány a Szerb Köztársaság Oktatás- és Tudományügyi Minisztériuma 178017. számú projektuma keretében készült.